

*Halduskava koostamist on rahaliselt toetanud Muinsuskaitseamet
Programmi „Pühakodade säilitamine ja areng“ 2014. a eelarvest*

MUHU KIRIKU HALDUSKAVA 2015-2025

Koostamisel osalesid:
EELK Muhu Katariina Koguduse liikmed
Rändmeister OÜ
Inna Ligi – Muhu pärandikool

2014
MUHUS

Sisukord	2
1. Sissejuhatus	3
1.1 Asukoht	4
1.2. Muhu kiriku kujunemislugu	5
2. Kiriku halduskava (koostas EELK Muhu Katariina kogudus)	6
2.1. Visioon	6
2.2. Koguduse arengukavast lähtuvad eesmärgid ja ülesanded	6
2.3. Kiriku olemasoleva olukorra hinnang ja hooldustööde järjekord	8
3. Kiriku hoolduskava (koostas Rändmeister OÜ)	10
3.1. Kirikuhoone ja sisustuse seisukord ja vajadused – kokkuvõte	10
3.2. Lähituleviku tegevused	11
3.3. Koondtabel kirikuhoone ja sisustuse seisukorra ja vajaduste kohta.	12
4. Muhu kirikumiljö jätkusuutlikkuse säilitamine ja arenguvõimalused.	17
4.1. Kiriku ümbrusmaastik	17
4.2. Muhu pärandikool	18
4.3. Kogukonna koostoime	19

1. Sissejuhatus

Halduskava käsitleb Muhu kirikut ja sellega vahetult seotud miljööd, kui ajalooliselt kujunenud paikkondlikku keskust, olles avalikkusele avatud kui sakraalsuse kandja ja piirkondlik haridus-, kultuuri- ja turismikeskus.

Kava koostamise eesmärk on Muhu keskasulas Liival oleva kirikumiljöö jätkusuutlikkuse säilitamine ja areng. Halduskava annab ülevaate nii kirikuhoone ja selle sisustuse seisukorrast kui ka kirikla teiste hoonete ja rajatiste restaureerimise ja hoolduse vajadustest ja võimalustest ning teeb ettepanekud Muhu kiriku väärtustepõhiseks haldamiseks ja arendamiseks.

Käesolev halduskava on sündinud Muhu Katariina koguduse liikmete ühistööna, toetudes osaliselt oma arengukavale ja kirjeldab koguduse endapoolset igapäevasest tegevusest tulenevat nägemust kiriku ja tema ümbruse murekohtadest ja nende lahendamise võimalustest.

Sellele lisandub Rändmeister OÜ poolt 2014. aasta suvel teostatud kirikuhoone ja sisustuse seisukorra uuring ja analüüs, mille eesmärgiks oli anda hetkeolukorra hinnang. Analüüsi põhjal on reastatud teemapõhiselt nii seisukord kui ka probleemid, esitatud on uurimis- ja projekteerimisvajadused ning võttes aluseks hooldus- ja restaureerimisvajadused, on koostatud vastav tegevuskava.

Halduskava annab kogudusele võimaluse enda senist tegevust analüüsida, kavandada uusi strateegiaid ja tegevusplaanid. Muhu kiriku halduskava on kaasdokument Muhu valla arengukavale, et ühiselt tagada kogukonnale hästi toimiv ja väärtustepõhine keskkond.

2017. aasta on Muhu kiriku hoonestusele tähtsündmuste aasta.

750 a tagasi, 1267. aastal mainitakse esmakordselt Muhu kirikut Hermann von Wartberge kroonikas.

400 a tagasi valmis kiriku peauks, mis on väidetavalt vanim säilinud kirikuks Eestis.

185 a tagasi, 1832. aastal valmis tänaseni säilinud pastoraadihoone, suuremahuline ja piirkonnas ainulaadne puitehitis.

1.1 Asukoht

Muhu kirik asub Muhu saare keskasulas, Liiva külas.

Muhu Kirik ja tema hoonestus asuvad 21445 m² suurusel EELK Muhu Katariina kogudusele kuuluval Kiriku kinnistul (katastritunnus 47801:004:0562).

Muhu pastoraadi peahoone on jäänud tänaseni ehituslikult seotuks Muhu põhikooliga, ajast kui pastoraat toimis veel kooli osana. Samuti asub Muhu pastoraadi park Hariduse kinnistul

Kaart 1. Väljavõte Maa-ameti kaardiserveri kultuurimälestiste kaardikihilt.

Muhu kirik on kultuurimälestis ja kantud ehitismälestisena kultuurimälestiste riiklikusse registrisse (reg. nr. 21007).

Muhu kiriku kompleksi kuuluvad:

- Muhu kirikuaia piirdemüür (21009)
- Muhu kirikuaed (4134)
- Muhu pastoraadi piirdemüür (21011)
- Muhu pastoraadi peahoone (21009)
- Muhu pastoraadi ait (21012)
- Muhu pastoraadi tall (21013)
- Muhu pastoraadi park (21010)
- II maailmasõjas hukkunute ühishaud (4136)

1.2. Muhu kiriku kujunemislugu

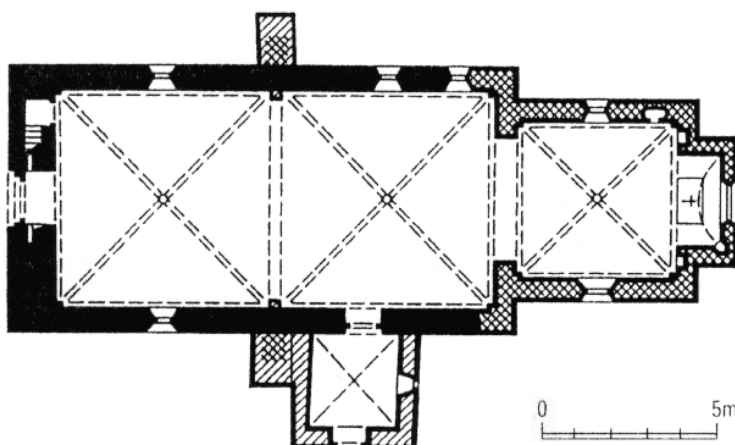
Muhu kirik on vanim säilinud hoone kogu Muhu saarel, mida teadaolevalt mainitakse esmakordselt 1267. aastal Hermann von Wartberge kroonikas.

Skolaaride kaitsepühakule Aleksandria Katariinale pühitsetud Muhu kiriku puust esikirik ehitati tõenäoliselt pärast 1233, mil Muhu saar langes Mõõgavendade Ordu valdusse. 1941 kirik põles; aastail 1957-1958 restaureeriti kimmlaudadega kaetud kõrge sadulkatus. Restaureeriti 20. sajandi lõpul (projekt 1993, arhitekt T. Parmakson).

Hoone koosneb ühelöövilisest pikihoonest ja kitsamast 4-nurksest koorist, mida erandlikult täiendab väike ristkülikuline lõpmik (sama Pühalepa kirikus). Peauks on lääneseinas ja külguks eeskojaga lõunaseinas. Käärkamber puudub. Puudub ka massiivne torn, mida asendas 1764 ehitatud väike 8-tahuline haritorn. Valmis kolmes etapis. Esmalt ehitati valdav osa pikihoone müüristikust, kus paksus lääneseinas paikneb müüritrepp ja külgeistes on tugevalt raamistatud kitsad lantsettaknad. Akende teravkaarsed sillused algavad külgedel väikese laiendusastmega (sama Ambla, Koeru ja Karja kirikus). Pikihoone täielikku väljaehitamist idas takistas nähtavasti esikirik. II ehitusetapil esikirik lammutati. Uued meistrid, kes korrapäraselt kasutasid meistrimärke ja töötasid ka Karja kiriku ehitusel, püstitasid lõpmikuga koori, viisid lõpuni pikihoone ehituse ja ühendasid mõlemad ruumid võidukaarega. Valminud pikihoone kaunistati figuurimaalingutega.

(Allikas: Kultuurimälestiste riiklik register, mälestis nr 21007)

Orienteeruv kiriku ehitusajalugu, ülevaade teostatud uuringutest ja restaureerimistöödest Muhu kirikus on kirjeldatud ja kättesaadav Muinsuskaitseameti kodulehel. <http://kirikud.muinas.ee/>

Peamised ehitusetapid

- 13. saj. teine pool - Pikihoone rajamine
- 13. saj. IV veerand - Pikihoone ehituse lõpuleviimine ning koori ehitamine
- 13. saj. lõpp, 14. saj. algus - kiriku võlvimine

Joonis 1. Repro Kaur Altoa raamatust "Saaremaa Kirikud", 1997

2. Muhu kiriku halduskava (koostas EELK Muhu Katariina kogudus)

EELK (Eesti Evangeelse Luteri Kiriku) Muhu Katariina koguduse õiguslik vorm on mittetulundusühing, alaliik kogudus. Liikmete nimekirjas on 140 inimest. Peamine sissetulek on liikmemaksud ja vähesel määral annetused, mis võimaldavad igapäevast majandustegevust küll korraldada aga kogudusele kuuluva hoonestuse hooldamisel on jäänud majanduslikel põhjustel seni tagasihoidlikuks, vaatamata sellele, et aastas uudistab kirikut keskmiselt 9500 külastajat ja kogu kirikukompleks asub Muhu keskuses Liival.

Ajalooliselt on Muhu kirikumõis olnud küll suhteliselt väike, kuid stabiilse sissetulekuga ning jätkusuutlik majandusüksus. 2013.a. omatulu oli 6432 € (liikmemaksud, annetused, teenuste ja toodete müük) Muhu koguduse omandivastutusallas on kultuurimälestised Muhu Katariina kirik, pastoraadihoonestus (peahoone, ait ja tall) kirikuaed. Liiva külas ja selle ümbruses asub 45 ha maatulundusmaad (põllu, heina – ja metsamaad), mis seisavad hetkel majandamata, kuid nende seisukord on rahuldav.

2.1. Visioon

- Kirik on korras ning atraktiivne, aktiivses kultuurilises kasutuses olev hoone.
- Pastoraadi peahoone ja abihoonetest koosnev kompleks on säästvalt renoveeritud, sellest on kujundatud kogukonnakeskus, mille tegevus toob kogudusele lisasissetulekut.
- Koguduse maade kohta on koostatud detailne majandamiskava. Põllu ja heinamaad on renditud ja metsamaa korrastataud tulu saamise eesmärgil.
- Liiva küla südames olevad kogudusele kuuluvad maad on reserveeritud väikeelamuehitust võimaldava ehituõigusega.

2.2. Koguduse arengukavast lähtuvad eesmärgid ja ülesanded

(Väljavõtted Muhu Katariina koguduse arengukavast 2009-2016).

Peaaegu kaksikümmend viimast aastat on avalikud suhted Muhu koguduse ning saare inimeste vahel olnud heal tasemel ning elavad. Enamasti on kohalik vaimulik olnud koolis õpetaja ning lisaks vahel ka kohaliku omavalitsuse töötaja, lõimides sel moel koguduse ning kogukonna elu. Sama kehtib ka koguduse juhatuse ning nõukogu liikmete kohta: nad on olnud kohalikus kogukonnas tunnustatud ametikohtadel ning seega loonud kogudusest positiivset kuvandit.

Vaimulik on osalenud erinevatel valla üritustel, õnnistanud sisse mitmesuguseid objekte ning saanud sõna Muhu valla ajalehes „Muhulane“.

Kogudusel on oma koduleht aadressil www.eelk.ee/muhu ning oma üldmeiliaadress.

Koostöö kohaliku omavalitsusega, sealhulgas valla kultuuritöö tegijatega. Korra aastas koostada ülevaade, kuidas on õnnestunud juba sõlmitud koostöökokkuleppeid täita. Mis tehtud ja mis teoksil, plaanide ühitamine, et vältida ürituste kattumisi. Lühiülevaate võiks ette kanda koguduse nõukogu koosolekul. Teha koostööd kiriku ja koguduse tutvustamiseks kooli ja lasteaiaga (kirikukülastused, ekskursioonid).

- Ajakirjandus. Õigeusu kirikuga tuleks võrdselt ära jagada see, kes annab millal sõnumeid „Muhulasse“ kirikupühade eel. Sõnumi koostajaks võiks olla koguduse õpetaja. Samuti tuleks koostada lühiülevaateid koguduses toimunud olulisematest ettevõtmistest ning üllitada neid „Muhulases“ ning paralleelselt ka „Meie Maa“ kirikuleheküljel. Lühisõnumi koostajaks võiks olla konkreetse ürituse korraldaja.
- Koguduse teateid avaldada nii valla teadetetahvilil poe juures kui ka koguduse oma teadetetahvilil kirikuaias.
- Koostada tuleb ka kirikut ja kogudust tutvustavaid buklette jm teavitusmaterjali tasuta jagamiseks.
- Kroonik. Nii ajaleheartiklite illustreerimiseks kui koguduse arhiivi tarbeks oleks vajalik leida koguduses inimene, kes teeks fotosid ning salvestaks toimunut mõnel puhul ka videokaameraga. Üles võetud materjal peaks olema digitaalne – seega kergesti salvestatav, mitmes eksemplaris paljundatav ning kadudeta säilitatav. Tervikuna võiks seda püüda lõimida koguduse kroonikaks.
- Kontserdid. Oleks tänuväärne, kui koguduses leiaksime inimese, kes oleks valmis hakkama kontaktisikuks kontsertide vahendamisel Muhu Katariina kirikusse. Ta peaks seda tööd tegema juhatuse poolt vastu võetud hinnakirja ning asjaajamiskorra kohaselt. Taoline tegevus võimaldaks lõimida Muhu kogudust oma kiriku kaudu saare „kultuurilise ruumiga“. Jätkata tuleks senist tulemuslikku koostööd „Juu Jääb“ festivali korraldajatega, Eesti Kontserdiga ning teiste kontserdikorraldajatega.
- Kirik kui turismiobjekt. Eesmärgiks tuleb seada kiriku avatuna hoidmine kolme suvekuu jooksul, nagu seda on Teeliste kirikute projekti raames senini tehtud. Kiriku valvamise graafiku koostamine ja selle järelvalve peaks olema mõne aktiivse koguduseliikme vastutada (ei pea olema aastaid üks ja seesama inimene). Samuti tuleks mõelda kiriku tutvustamisele võimalikele huvilistele väljaspool turismihooaega, sealhulgas oma saare elanikele ja õpilastele.
- Huvi koguduse elu vastu saab tekitada ka suguvõsaurimise raames. Selleks tuleb teha teavitustööd genealoogiahuviliste seas, julgustamaks neid kasutama koguduse arhiivis ja mujal arhiivides leiduvaid materjale.

2.3. Kiriku olemasoleva olukorra hinnang ja hooldustööde järjekord

Kirik on 1994. aastal restaureeritud, hoone on heas korras. Probleemiks on avariilises olukorras olev elektrisüsteem. Kirikus on signalisatsioon, aga see ei ole ühendatud turvafirma kontoriga, sest see maksaks liiga palju. Kiriku seinaliidetes võib olla ka niiskuseprobleem. Mõned vitraažaknad on kõvera vajunud ja loperdavad. Kiriku ümbruse korrashoiu eest hoolitseb tasuta Muhu valla kommunaalamet.

Vajalike hooldustööde järjekord on antud ehituse osade kaupa, iga alaosa juures on tööd pandud enam-vähem tähtsuse pingeritta.

Katused

Kimmikatus vajab kiiresti uut tõrvakatet, eriti lõunapoolne külg, sest vastasel juhul katus hakkab hävinema. Peaks tõrvama regulaarselt 6-8 aasta tagant. Ära tuleb vahetada katuse servalauad (asendada, teisest materjalist).

Vihmaveerennid (torud) on halvas olukorras.

Piksevarras on olemas, vajab kontrollimist.

Võlvipealne

Tuleb puhastada lindude väljaheitest (teha koristustööd võlvide peal) ja tõkestada lindude pääs võlvide peale. Võlvid on üldiselt korras. Võlvide tuulutusavad tuleks üle kontrollida.

Fassaad

Aknaid tuleb tihendada, praegu on raamide vahelt läbijooksud, eriti idapoolse otsaakna juures. Raame tuleb parandada.

Kontraforsid lagunevad ja on lapitud, tuleb parandada.

Läänepoolne raidportaal vajab osalist remonti.

Uks – on armetus olukorras, kaua enam nii ei püsi. Vaja on katta ilmastiku mõjude eest; hinged õlitada.

Interjäär

Altarilaud – vetikas eemaldada, uuesti katta krohviga. Praegu näeb hirmus välja.

Orel – kas tellida uus?

Kukk – korda teha ja eksponeerida.

Elektrisüsteem – kaks laearmatuuri ei tööta, elektrijuhtmestik kontrollida.

Ventilatsioon – oli kava teha pikihoone seinte alla ventilatsioon, aga kas need kanalid on olemas?

Ülesandeks teha kindlaks võimalik ventileerimiskanalite olemasolu ja edasine tegutsemine.

Kiriku ümbrus

Vundamente on vaja kontrollida.

Lõunapoolse sissekäigu juures on maa vale kaldega, vihm valgub müüri alla.

Vaja pinnast planeerida, vihmaveetorude süsteemi ja äravoolu uuendada, tagada vihmavee äravool.

Teepoolseid puid tuleks maha võtta, et paremat vaadet tagada ja mitte hoonet varjata. Seda saab teha koostöös vallaga.

3. Kiriku hoolduskava. (koostas Rändmeister OÜ)

3.1. Kirikuhoone ja sisustuse seisukord ja vajadused - resüme

Vaadates Muhu kirikut Saare-Lääne muude keskaegsete kirikute foonil, võime tõdeda, et tegemist on neist kõige paremas tehnilises seisus oleva kirikuga. Põhjusteks eelkõige 1990 aastate alguse kapitaalne restaureerimine ja sellest tulenenud järgneva paarikümne aasta vähene hooldusvajadus.

Eelõeldu ei tähenda kaugeltki seda, et peaks idealiseerima tollase restaureerimise meetodeid, aga kindlasti ei tohiks eitada sellise tööviisi positiivseid aspekte.

Teine moment, millele võlgname kiriku praeguse suhteliselt hea seisukorra, on katus. Seejuures on varsti 30 aastaseks saavat kimmkatust suudetud hooldada vaid väga hädapärase tihedusega. Nii võime resümeerida, et Muhu kirik on peaaegu vaba konstruktiivset laadi probleemidest.

Hoone peamised hädad on iseloomulikud enamikule meie vanadest kirikutest ning tüüpiliselt on probleemide pingerea eesotsas liigniiskus ja selle põhjustatud kahjustused. Seisukorrast tulenevalt puudub peaaegu täielikult vajadus projekteerimiseks, enamus vajalikest praktilistest toimetustest liigitub hooldustöödeks, mida saab katta tegevuskavadega.

**Kuna kiriku seisukorra
suhteline stabiilsus
võib mõjuda uinutavalt,
siis soovitame
mitte ignoreerida
esiletoodud uurimisvajadusi.**

3.2. Lähituleviku tegevused (peatüki siseselt pingereas):

- Uuringud
 1. Liigniiskuse põhjused, sisekliima
 2. Maalingute seisukord
 3. Kooriruumi katusekandmik
 4. Portaalide kahjustused
- Projekteerimine
 - Ümbritsev maapind: vete liikumise korrektuur
- Tegevuskavade koostamine
 1. Eeskoja ja tugipiitade laudkatuste asendamine
 2. Kimmkatuste tõrvamine
 3. Fassaadi (eriti sokkel!) korrastamine
 4. Akende (avad ja avatäited) korrastamine
 5. Rohevetika tõrje
 6. Uste hooldus
 7. Portaalide esmased tööd
- Hooldustööd
 1. Kimmkatuste tõrvamine (sh harja- ja viilulauad)
 2. Laudkatuste remont (juhul kui katete asendamine viibib)
 3. Vitraažide remonttööd
 4. Välisuste hooldustõrvamine/-värvimine
 5. Võlvipealsete koristamine, käiguteede rajamine, linnutõkkevõrkude parandamine/paigaldamine
 6. Rohevetika tõrje
 7. Kivialtari korrastamine
- Restaureerimis-konserveerimistööd
 1. Laudkatuste asendamine (eeskoda, tugipiidad)
 2. Sokli müüriparandused ja krohvitud, muud fassaaditööd
 3. Vitraažide remont/restaureerimine
 4. Portaalide konserveerimine

*Praktiliste tööde koosseis ja pingerida võib muutuda seoses uuringute tulemustega.

Koostas Juhan Kilumets august-september 2014

3.3. Koondtabel kirikuhoone ja sisustuse seisukorra ja vajaduste kohta.

Teema	Kirjeldus	Seisukord, probleemid	Uurimis- ja projekteerimisvajadus; tegevuskavad	Hooldus- ja restaureerimisvajadus	Märkused
Ümbritsev maapind	Kamardunud	Maapinna üldine kõrgus hea. Kohati (nt põhjakülj) on kalle sokli suunas. Äravoolurennide otstes puudub kalle hoonest eemale.	Koostada vertikaalplaneerimise projekt	Sadevete soklist eemale valgumiseks kontrollida ja parandada pinnase kaldeid – eeskätt äravoolurennide piirkonnas.	
Seinad, sokkel väliskrohv ja -värv	Välisseinad krohviti 1993. a. tööstusliku kõrghüdraulilise lubja baasil valmistatud mördiga pritsimise teel, järgnes lubivärvimine.	Seinad valdavalt heas seisundis. Sadevetest põhjustatud krohvi pealispinna ja värvi pudenemist esineb peamiselt seinte alumisel kolmandikul ja lääneviilul. Krohv on lagunened ja varisev lõunatugipiidal. Soklikrohv kogu perimeetri ulatuses varisenud. Soklimüüritise vuugid (eriti S-küljel) tühjenevad. Paiguti (S-külje tugipiit, kooriruumi S-külje aknaava piirkond) müüritises praod ja müüritis vähesel määral lagunened.	Uurida S-külje tugipiida vundeerimise sügavust ja pragunemise põhjuseid. Koostada tegevuskava väliskrohvi ja -värvi parandamiseks.	Hädavajalik: müüriparanduste tegemine ja sügavamate vuukide täitmine kogu soklil. Vajalik: krohviparandused aknalaudade tsoonis, lõunatugipiida parandused ja krohvimine. Kooriruumi S-küljel teha aknaava piirkonna müüri- krohvi- ja värviparandused. Veesüliti otstele teha pliiplekist katted.	Värvi ja krohvi pealispinna pudenemisega piirduvad krohvikahjustused seinte alumisel kolmandikul on valdavalt esteetiline probleem. Praod on tekkinud pärast viimast restaureerimist 1990. aastatel.
Vihmaveesüsteem	Paigaldatud 1993	Üldiselt hea; idapoolsete torude otste all puuduvad äravoolurennid.	-	Paigaldada puuduvad äravoolurennid. Kaaluda äravoolurennide pikendamist. Vähemalt kord aastas rennid puhastada.	

Portaalid	Lääneportaal , lõunaportaal, eeskoja portaal – kõik keskaegsed raidportaalid	Probleemid: W-portaal: kunstkivist paranduste irdumine S-portaal: paigutine kivilagunemine ja -löhenemine S eeskoja portaal: lagunev lävekivi	W-portaali kunstkivi- paranduste seisukorra ülevaatus ja tööde kava. S-portaali kahjustuste kaart ja konserveerimistöde tegevuskava.	Koheselt: lahtiste raidkivide ja ohtlike pragude (nt eeskoja portaalil lävekivi) avariikinnitamine. Edaspidi: korraline konserveerimine	Lääneportaalil kunstkiviparandused ja tüüblid võiks eemaldada.
Uksed	Lääneuks (17 saj; NB meie üks vanemaid maakirikute uksi), lõuna- siseuks (18 saj), lõuna- välisuks (20 saj lõpp)	Probleemid: W-uks: tõrv erodeerinud S-välisuks: värvkate kulunud, uks vajunud	Viimistlustööde tegevuskava	W-ukse hooldustõrvamine, S- välisukse hooldusvärvimine ja hingestuse korrektuur	
Aknad: raamid, aluslauad	Keskaegsed raidraamaknad (7 tk), restaureeritud 1993, dolomiidist aluslauad 1993	Üksikud alusest irduvad kunstkiviparandused, kiviplakkide vahelised vuugid paiguti tühjad.	Seisukorra ülevaatus tellingult ja tegevuskava.		Avade ja avatäidete tegevuskava - koostada ühine
Aknad: avatäited	Raidraamakend el vitraažid (1990 aastad)	Koori lõunaakna vitraažiplokkid deformeerunud, põhjus: tuuleraudade ebapiisav samm. Aknad üldiselt ebatihedad, põhjus: väliskülje tihendusliist pudenev (+ ebakorrektned).	Kõikide vitraažide seisukorra ülevaatus ja tegevuskava.	Hooldus: ebatihedate akende tihendamine, vajadusel klaasiplokkide avariitugistamine. Edaspidi: vitraažiplokkide uus montaaž koos tuuleraudade skeemi muutmisega ja korraliku tihendamisega.	Koori lõunaakna hooldustööd teostada 2014.

<p>Katusekatted</p>	<p>Eeskoda ja tugipiidad – katuselaud (1993). Mujal suureformaadiline, ümardatud otstega kimm (1985).</p>	<p>Kimm rahuldavas seisukorras, kate peab vett. Kimmkatuste harja- ja viiluservalauad on tööea lõpul ja paigutiste seenkahjustustega. Eeskoja katuselaud paiguti lõhenenud, lauad katusel lahti, neeluplekid korrodeerunud, veepidavus küsitav. Külgnemine pikihoone müüritisega – pliiplekk irdunud, liide ei pea vett. Põhjakülje tugipiit - viiluservalauad paigutiste seenkahjustustega.</p>	<p>Eeskoja ja tugipiitade katusekatete asendamise projekt. Nimetatud töö koostamise käigus täpsustada põhjatugipiida katte seisukorda ja talitada vastavalt uuringute tulemustele.</p>	<p>Kimmkatused tõrvata, kusjuures harja- ja viiluservalauad asendada. Kui eeskoja ja tugipiitade katuste asendamine viibib, katused remontida.</p>	<p>Mitte unustada kellakatuse katet! Kimmkatuste tööea pikendamise huvides on vajalik kohene tõrvamine koos paigutiste remonditöödega. Regulaarselt (vähemalt kord aastas) katusekatted üle vaadata.</p>
<p>Katuste kandekonstruktsioonid, pööninguruum, kellakatus</p>	<p>Pikihoone osas trapetssõrestikud, nende ülemistes sõlmedes pärilind, millele toetuvad kahe penniga sarikad. Kooriruumis kahe penniga sarikad (kõik 1950. aastate lõpp). Eeskoda – selgusetu.</p>	<p>Pikihoone kandekonstruktsioonid on rahuldavas seisukorras. Konstruktsiooni tugevdatud/remonditud. Paiguti on linnutõkkevõrk puudulikult paigutatud, lõiguti puudub, mistõttu on linnud pööningu reostanud. Kooriruumi läbivad tõmbtalade seisukord on selgusetu, kuna talad on prahi alla mattunud. Muus osas on kooriruumi katuse kandekonstruktsioon rahuldavas seisukorras. Võlvikannad on prahi täis. Käiguteed puuduvad, inspekteerimine on ohtlik.</p>	<p>Kooriruumi kandekonstruktsiooni seisukorda täpsustada pärast koristamist.</p>	<p>Pööningud koristada, eelnevalt paigaldada käiguteed ning parandada linnutõkkevõrgud.</p>	<p>Lääneviilu kellakatuse kandekonstruktsiooni seisukord selgitada katuse tõrvamise, eeskoja oma katusekatte asendamise käigus. Regulaarselt (vähemalt kaks korda aastas) katuste kandekonstruktsioonid ja pööningud üle vaadata.</p>
<p>Võlvid, võlvitoed, võidu- ja tribuunikaar</p>	<p>Kõik ruumid võlvitud (keskaeg), võlvid pealt betoneeritud (1950. aastad)</p>	<p>Üldseis hea. Kiriku idaosas liigniiskus ja rohevetikas</p>	<p>-</p>	<p>Rohevetika tõrje</p>	

Kooriruumi ja lõpmiku interjööri krohv, viimistlus, maalidekoor	Restaureeritud 1993. Maalingud restaureeris AS KAR-grupp 1994.	Tugevate konservantide kasutamise tõttu on restaureeritud maalingud säilinud, kuid tsoon kannatab liigniiskumise all. Ruum on ventileerimata ja seintele kondenseeruv vesi soodustab rohevetika levimist. Niiskuse püsimisest on tekkinud roosa bakter.	Uuringud müüritise liigniiskumise põhjuste väljaselgitamiseks, sisekliima uuringud. Maalingute seisukorra uuring.	Müüride niiskuskooormuse vähendamiseks vajalikud välis- ja sisetööd. Temperatuuri ja õhuniiskust järgiv järjekindel tuulutamine, rohevetika tõrje. Lokaalsete krohvi- ja värviparanduste tegemine.	Niiskusprobleemide lahendamine algab hoone lähiümbruse ja fassaadi korrastamisest.
Pikihoone interjööri krohv, viimistlus, maalidekoor	Restaureeritud 1993. a. Kontraste rõhutav ja ruumitervikut lõhkuv restaureerimis-kontsept on küsitav.	Valdavad on müüride liigniiskumisest tulenevad kahjustused seinte allosas uue krohvi alal: rohevetikas, soolade kristalliseerumine müüride kuivamise piirkonnas, krohvi irdumine ja pudenemine. Roosa bakteri levik on toimunud valdavalt vanade krohvide alal. Vanade krohvide seisundit ei saa pindade kirjususe tõttu ainult vaatluse teel määrata.	Uuringud müüritise liigniiskumise põhjuste väljaselgitamiseks, sisekliima uuringud; kogu kirikuruumi haarava ventilatsioonilahenduse välja töötamine.	Müüride niiskuskooormuse vähendamiseks vajalikud välis- ja sisetööd. Temperatuuri ja õhuniiskust järgiv järjekindel tuulutamine, rohevetika tõrje. Lokaalsete krohvi- ja värviparanduste tegemine.	Kaaluda pikihoone uue restaureerimiskontsepti koostamist.
Eeskoja interjäär	Lubikrohv ja -värv seintel ja võlvil.	Kõige aktiivsema õhuvahetusega ruumiosa. Sooldumiskahjustused seinte allosas.			
Põrandad	Eeskojas laud, mujal dolomiitplaat. Pikiseinte ääres põranda all kaablikanalid.	Rahuldav, paiguti vähesel määral plaatidevahelised vuugid tühjad.	Selgitada põrandaaluste kanalite täpne paiknemine ja seisukord ning eeskoja laudpõranda seisukord.	Kivipõrand: teha vuukimistööd.	Kivipindu võib katta vahaga.
Ruumikliima		Tuulutamine on ebapiisav: kooriruumis puuduvad õhutamiseks vajalikud avad.	Uurida kunstliku kütte ja ventilatsiooni kasutamise võimalusi kooriruumi kliima parandamiseks .		Eeskujuks on Harju-Risti kirikus teostatud uuringud ja konserveeriva kütmise eksperiment.

Altar	Keskaegne kivialtar. Retaabel 1827.	Kivialtar: märgunud, laguneva krohvkattega, vohav rohevetikas.	Kontrollida retaabli viimistluskihtide seisukorda.	Teha krohviparandused, regulaarselt tõrjuda rohevetikat.	
Kantsel	1629	Üldseisund hea. Kantslit toetava posti aluskivi on kaetud rohevetikaga.	Kontrollida viimistluskihtide seisukorda.	Teostada regulaarset rohevetika tõrjet aluskivi pinnal.	
Raidkivid	Eksponeeritud hauaplaadid (3 tk), müüritrepi silluskivi, ristimiskivi jalg, risti katke	Hea			
Pingistik	Valmistatud 1990 aastatel	Hea			
Rõdu	Valmistatud 1993	Rinnatis deformeerunud		Rinnatise remont	
Trepid	Müüritrepp: keskaegne	Hea			
Valgustid	Lühtrid (3 tk), seinabraad		Kontrollida valgustite elektriosa.		
Elektripaigaldis, piksekaitse	Paigaldatud 1993	Pööningu valgustus ei toimi	Kontroll		

Koostajad: Eva Mölder, Ain Pihl, Juhan Kilumets

Koostamise aeg: august-september 2014

4. Muhu kirikumiljöö jätkusuutlikkuse säilitamine ja arenguvõimalused.

EELK Muhu Katariina kirik valmistub 2017. aastal oma 750 ndat esmamainimise ja kiriku peaukse 400 aastapäeva tähistama. 9000-10000 külastajale aastas on ta oluline huviväärsus ja Saare maakonda sisenemisel esimese peatuspaigana kannab just Muhu kirik kuvandit kogukonna ja riigi koostööst ja suhtumisest oma ehituspärandisse. Paralleelselt kiriku hooldusega toimub kogu kirikla (pastoraadi peahoone, abihoonete, pargi ja kirikaia) restaureerimise ja hooldustööde planeerimine, projekteerimine ja realiseerimine.

4.1. Kiriku ümbrusmaastiku üldisesse heakorda panustab Muhu vald igal aastal nii suviste niitmiste, jäätmeveo korraldamise kui ka valgustuse tagamisega.

Muinsuskaitse on toetanud 2013. aastal Muhu pastoraadi pargi (riiklik ehitismälestis nr. 21010) renoveerimise korraldamiseks muinsuskaitse eritingimuste koostamist.

2016. aasta lõpuks valmib Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava, mille algatajaks on Muhu vallavalitsus, kaasfinantseerijaks kogudus ja toetajaks Keskkonnainvesteeringute Keskuse looduskaitse programm.

Nimetatud projekt ja tegevuskava võimaldavad jätkata reaalsete ehitusinvesteeringute võimaluste planeerimise ja realiseerimisega.

olemasolev Liiva park

perspektiivne Liiva park

4.2. Muhu pärandikool

2013. aastal käivitus EELK Muhu Katariina koguduse ja kodanikualgatusena sündinud koostööprojekt Muhu pärandikooli tegemiste nime all.

Esmaeesmärk on Muhu pastoraadi hoonestuse ja selle ümbruse korrastamine ja taastuvustamine läbi erinevate õpitubade ja tegevuste.

Eesmärgi saavutamiseks alustati koostööd kohaliku kogukonnaga, Muhu vallavalitsuse ja tema allasutustega, Muinsuskaitseametiga, Eesti vabaõhumuuseumi Maa-arhitektuurikeskusega, Säästva renoveerimise infokeskuste võrgustikuga ja EELK Kirikute Varahalduse esindajatega.

- 2013. aasta suve hakul alustati Muhu vallavalitsuse ja muinsuskaitse rahalisel toel (kokku 400.€) akende restaureerimise koolitusega. 17 koolituse päeval panustati vabatahtlikuna 365 töötundi ja korrastati pastoraadi ühe ruumi 4 aknaplokki. 2014. aastal jätkati akende restaureerimise koolitustega, kasutades juba olemasolevaid materjale ja töövahendeid. Korrastati läänepoolseid aknaid. Koolitusi jätkatakse 2015 a suvel, kuna hoones puudub küte.
- 2013. a. rahuldas Muinsuskaitse oma 2014.aasta eelarvest restaureerimistoetuse taotluse 3900 € pastoraadi eskiisprojekti ja katuse konstruktiivse põhiprojekti koostamiseks. Kaasfinantseerija Muhu vallavalitsus.
- 2013. aastal rahuldas Saarte Koostöökogu projektitaotluse „Muhu pastoraadihoone tehnosüsteemide ja olmeruumide parendamiseks“ 9600 €. Hoone on taasühendatud Liiva küla vee ja kanalivõrguga, ehitatud avaliku kasutamise nõuetele vastav tualettruum. Ühe osa projektist moodustas lubikrohvimise õpituba ja jätkuprojektina akende ja uste korrastamise töötoad.
- 2013. aastal alustati pastoraadi avariilise katusekatte vahetamiseks kampaaniat „katusekivide müük“. Laekunud on üle 5000 €. 2014. aastal on esitatud toetuse taotlus Muinsuskaitseameti 2015.aasta eelarvest pastoraadi katusekivide ostmiseks 8000 € ulatuses.

2014. a. eraldas Kultuuriministeerium programmist „Kultuuripärandi hoidmine ja arendamine“ toetuse 2748 €, et läbi viia roogkatuse ehitamise õpituba, objektiks 18.sajandist pärit pastoraadi ait, Kaasfinantseerijad muinsuskaitseamet, Muhu muuseum ja OÜ Muhro. Õpituba viidi läbi 2014.aasta augusti ja septembrikuus.

4.3. Kogukonna koostoime on seatud eesmärgile lisada uusi väärtusi ja vahendeid Muhu kirikumiljöö säilitamiseks ja tutvustamiseks. Seda nii kogukonna siseselt kui väljapoole. Andes sellega märku, et lisaks sakraalsetele tegevustele on võimalik pakkuda mitmeid muid ettevõtmisi, mis kutsuvad inimesi just Muhu kiriku juurde, aidates sellega panustada kiriku toetusfondi kas otseselt või kaudselt.

Koostöö ülesanne on leida võimalusi ja ellu viia lahendusi kogudusele hoida antud kultuuriväärtuslike hoonete haldamiseks, hooldamiseks ja sisustamiseks sellisel moel, et nad on nii sisult kui vormilt jätkukestvad, kogukonnale avalikus kasutuses ja edendavad eelkõige kohalikke avalikke teenuseid.

Nt. mõned tegevused.

- 2013. aasta sügisel avati pastoraadis Muhu akende ja uste näitus, mida külastas ca 200 inimest, annetused 70 €,
- 2013. a. pakuti külakosti Kultuuripärandiaastale pühendatud pärandiralli üritusele, mille eestvedajaks oli EVM Maa-arhitektuuri keskus ja rahaliselt toetas muinsuskaitseamet, Muhu vallavalitsus ja Saarte OV liit. Osales ca 80 inimest kogu Saare maakonnast.

- 2014.a. 08.02. tutvustasime EVM Maa-arhitektuuri keskuse Vana- maamaja üritusel Muhu pärandikooli tegemisi ja tulevikuvisionone. Kuulajaid ca 200 üle Eestimaa.
- 2014. a. 10.05. – emadepäeval avati pastoraadis „Kätki ja titevoodite näitus“ – mis jäi avatuks kuni heinamaarjapäevani – 02.07.
- 2014. aastal alustati ehitusinvesteeringuid toetavate talgupäevade korraldamisega, mille ülesanne on peamiselt lammutus – ja koristustööd.
- Õpilaste ajalooalaste uurimustööde võistluselt 2014. aastal "Pärand on pärandus" pälvis Muhu Põhikooli 8.kl õpilaste uurimustöö "Meie kooli naabermaja EELK Muhu Katariina koguduse pastoraadihoone" Kultuuripärandi aasta eripremia
- Muhu pärandikooli tegemisi tunnustas Muinsuskaitse 2014 aasta tegija tiitliga
- 2014 aasta lõpul toimus heategevuskontsert Muhu pastoraadi peahoone uute katusekivide ostmise toetuseks.

